

Dokument nr. 8:72

(2001-2002)

Forslag fra stortingsrepresentantene Rolf Reikvam og Lena Jensen om ulike modeller for fagopplæring i videregående skole og større frihet til å velge avvikende ordninger i forhold til hovedmodellen

Til Stortinget

Bakgrunn

Med Reform 94 ble andelen allmennteori på de yrkesfaglige studieretningene økt. Dette var viktig fordi det stilles større krav til grunnkunnskaper i for eksempel norsk, engelsk og matematikk enn tidligere. Men avstanden mellom opplæringen og det yrket elevene ønsker å utdanne seg til kan bli stor. For elever som trenger lengre tid på teorien, og lite skolemotiverte elever som ønsker seg en yrkesutdanning kan den store andelen allmennteori på grunnkurs og videregående kurs derfor bli et hinder for å oppnå fag-/svennebrev.

De yrkesfaglige studieretningene har problem med stort frafall. Gjennomføringsprosenten har økt betraktelig etter innføringen av Reform 94, men fremdeles er det et frafall på om lag 30 pst. på noen yrkesfag, noe som er betydelig høyere enn på allmennfaglige studieretning. Kirke-, utdannings- og forskningskomiteen slo fast i Innst. S. nr. 246 (1998-1999) at det «ikke er tilfredsstillende at 30 prosent av elevene er forsinket i sin opplæring av ulike årsaker, eller har brutt opplæringen». Nyere undersøkelser fra skoleetaten i Oslo viser at det totale frafallet i den videregående opplæringen har vært økende i perioden 1996-2000, og at frafallet er størst på enkelte yrkesfaglige studieretninger, blant annet mekaniske fag, tekniske byggfag og hotell- og næringsmiddelfag. Studiene viser også at minoritetsspråklige elever og elever med rett til særskilt tilrettelagt opplæring har spesielt lav progresjon i forhold til majoriteten av elever, og at mange avbryter utdanningen underveis.

Om ulike modeller for fagopplæring

Definisjoner

- Lærling: En som har tegnet lærekontrakt, og dermed har som mål å oppnå fullt fagbrev.

- Elev: En som er tatt inntil ett av femten grunnfag i videregående skole.
- Lærekandidat: En som har tegnet opplæringskontrakt, og dermed har som mål å oppnå kompetanse på lavere nivå.
- Opplæringskontrakt: En kontrakt som regulerer opplæringsforhold mellom lærekandidat, bedrift og fylkeskommunen. Utløser økonomisk tilskudd til bedrift og lønn til lærekandidaten.
- Opplæringsavtale: En forpliktende avtale mellom skole, elev og bedrift som benyttes for å tilrettelegge opplæringen for en elev. Benyttes ofte i kombinasjon med opplæring i skole. Utløser ikke automatisk økonomiske tilskudd.

Dagens opplæring i videregående skole foregår i kombinasjon mellom skole og arbeidsliv. Etter innføringen av Reform 94 er hovedmodellen at de to første årene av opplæringen gis i skolen, mens den avsluttende spesialiseringsdelen (inntil to år) gis i en lærebedrift. Etter endt opplæringstid går lærlingen opp til fag- eller svenneprøve. Dersom det ikke kan skaffes nok læreplasser, skal fylkeskommunen gi tilbud om spesialisering i form av et videregående kurs II i skolen. Den avsluttende prøven (fag-/svenneprøve) er den samme om siste delen av opplæringen har foregått i skole eller bedrift.

Enkelte spesielle og særlig små fag har såkalte *særløp*, som innebærer at elevene tegner lærekontrakt direkte fra grunnkurs, i stedet for å gå videre til et videregående kurs.

Det er fastsatt særløp for 27 lærefag. Andre fag har justert hovedmodellen ved å utvide den totale læretiden og/eller ved å ha lengre opplæringstid i skole.

Elever som etter sakkyndig vurdering fra Pedagogisk-Psykologisk Tjeneste anses å være særdeles lite skolemotiverte, kan ifølge opplæringsloven få anledning til å tegne lærekontrakt for *full opplæring i be-*

drift. Dette er elever som ikke har rett til særskilt tilrettelagt opplæring, men som likevel kan ha behov for individuell opplæringsplan for å nå fram til godkjent fag- eller svennebrev. Kriteriene for å få dette tilbudet har likevel vært såpass strenge at dette har vært et tilbud til kun få elever.

En mulighet for elever som av ulike grunner ikke vil planlegge et løp frem til fagbrev er *lærer kandidatordningen*, som innebærer å tegne opplæringskontrakt med en lærebedrift med sikte på å nå et lavere mål enn fag-/svennebrev. Det skal utarbeides en individuell plan for den enkelte lærer kandidaten, og lærer kandidaten går ved slutten av kontraktstiden opp til en kompetanseprøve som viser hvilket nivå opplæringen har ført fram til.

Enkelte fag har altså moderert hovedmodellen noe, og det finnes alternative muligheter for elever som trenger å lære teoridelen på andre måter og for lite motiverte elever. Fremdeles er det behov for større fleksibilitet som et tiltak for å hindre at det skapes unødvendig mange som gir opp opplæringsløpet.

Kirke-, utdannings- og forskningskomiteen konkluderte i Innst. S. nr. 246 (1998-1999) med at det var nødvendig å legge bedre til rette for tilpasset opplæring:

«Komiteen viser til at nærmere 30 pst. av elevene som starter på en utdanning frem til fagbrev, ikke når fram i løpet av den normerte tiden. Dette skyldes flere forhold, blant annet at det kun i liten grad har vært planlagt for kompetanse under fagbrevsnivå. Videregående opplæring må likevel ta inn over seg at mange elever har problemer med å tilegne seg praktisk opplæring ved å starte med stor vektlegging på teori slik modellen med to år i skole og to i bedrift forutsetter. Komiteen mener derfor det må åpnes for større grad av særløp for elever som trenger en annen opplæringsmodell. Å legge til rette for tilpasset opplæring gjør det nødvendig med større valgfrihet til elever som av ulike grunner ikke klarer å tilpasse seg hovedmodellen. Komiteen mener derfor at departementet og fylkeskommunene sammen med partene må finne frem til større fleksibilitet enn det som blir praktisert i dag.»

Utfordringer - avvikende ordninger

En forutsetning for en yrkesrettet opplæring er et nært samarbeid med næringslivet og god tilgang på lære plasser. Det har vært en positiv utvikling når det gjelder lære plasser, men det er fremdeles mangel på lære plasser i enkelte fag. Dette gjør det vanskelig å yrkesrette fagopplæringen, fordi noen elever ikke får anledning til praksis i arbeidslivet, og det blir færre muligheter for vekslning mellom teori og praksis underveis i opplæringen. Dersom læreplassestilgangen igjen skulle vise tilbakegang, må departementet komme tilbake til Stortinget med forslag om tiltak overfor bedriftene med sterkere forpliktelse til å ta inn lærlinger.

Et prosjekt som representerer et alternativ til den tradisjonelle fagopplæringen, er prosjektet «Skole på byggeplass», som er et samarbeidsprosjekt mellom Aetat, skoleverket og byggebransjen, iverksatt av Veidekke ASA. Det er et tilbud om videregående kurs I i Betongfag, der all opplæring foregår ute på ulike byggeprosjekter, der elevene får konkrete oppgaver i tilknytning til prosjektet som utføres.

Elevene har samme læreplan som andre elever, men teoriundervisningen er praktisk rettet og nært knyttet til elevenes praksis. Etter opplæringsåret og en læretid på to-tre år, avlegges fagprøve.

I dag tilbys dette bare til arbeidssøkere over 19 år som er registrert hos Aetat. Denne modellen bør utvikles til å bli et tilbud til ungdom i videregående skole, som et supplement til hovedmodellen.

Dersom en grunnskoleelev skal starte sin opplæring som lærling er det fylkeskommunal PPT som skal utføre den sakkyndige vurderingen. Det krever at kommunal PPT og grunnskolen kjenner til muligheten til å ta all opplæring som lærling, og at den fylkeskommunale PPT utfører sakkyndige vurderinger. Dette krever gode kommunikasjonslinjer mellom utdanningsnivåene og gode rutiner for å ta kontakt tidlig i det 10. skoleåret.

Det er også et spørsmål i hvilken grad en spesialpedagog/psykolog kan vurdere om en lite skolemotivert elev har mulighet eller ikke for å oppnå fullt fagbrev som lærling. Dette siste gjelder særlig for elever som kommer rett fra 10. klasse, hvor ikke PPT for grunnskolen; men for videregående skole skal avgi sakkyndighetsuttalelse.

Dagens modell med to år i skole og to år i bedrift må fortsatt være hovedmodellen for yrkesopplæringen i videregående skole, og omfanget av yrkesteorien og allmennteorien bør beholdes. Men opplæringen i skolen de to første årene er fremdeles for lite yrkesrettet, og for atskilt fra den praktiske opplæringen. Dette skaper problemer for mange elever som trenger å lære teori i nær tilknytning til det praktiske. Det har ført til stort frafall blant yrkeselevene. Det er derfor behov for:

1. Økt yrkesretting av teoriopplæringen, med bedre integrering av teori og praksis innenfor hovedmodellen, i tråd med det læreplanen foreskriver. Læreplanen i grunnkurs og VK1 må justeres slik at det blir klarere bånd mellom teori og praksisdelen.
2. Økt fleksibilitet slik at flere elever kan få tilbud om alternative veier fram mot fagbrev/svennebrev.
3. Ordningen med sakkyndig vurdering av PPT for at en elev får tilbud om alternativt utdanningsløp, bør avvikles.

Forslag

På denne bakgrunn fremmes følgende

f o r s l a g :

Stortinget ber Regjeringen utarbeide tiltak for å øke yrkesrettingen i fagopplæringen i videregående

skole ved å bedre integreringen av teori og praksis i opplæringen i skole. Ordningen med sakkyndig vurdering for at en elev skal få tilbud om alternativt utdanningsløp frem til praksis/lærekandidat, må utvikles.

19. februar 2002